

הוספות לספר

# בן בא לנו

ברית יצחק - שלבי המילה - הכיבודים



הוצאת בקי  
מכון ר' ישעיה  
אוסף דרך-מצותך

תשפ"ה



אליהו בקיש

הוספות לספר

# בן בא לנו

ברית יצחק • שלבי המילה • הכיבודים



הוצאת בקיש  
מכון ר' ישעיה  
אוסף דרך-מזרח

תשפ"ה



052-7669610

הזכויות שמורות אין להעתיק חומר ללא רשות מפורשת מהמו"ל

*All rights reserved for all means and media present or future for the Author or/and Hotsaat Bakish, the Publisher.*

*Partial copies of text allowed for personal or classroom use (non-commercial).*

*For all other cases (excluding short quotations) ask for the written permission of the publisher.*

[editionsbakish1@gmail.com](mailto:editionsbakish1@gmail.com)

© הוצאת בקיש

© Hotsaat Bakish, 2024 / 5785

מכון הדיין ר' ישעיה בקיש זצ"ל

זצ"ל Makhon haDayan R' Yécha'ya Bakish

Kiryat Ata (Haifa District) / Jerusalem, Israël

[editionsbakish.com](http://editionsbakish.com)

## תוכן הענינים

3	תוכן הענינים
4	קטעים ממכתבי ברכה שהתקבלו לספר בן בא לנו
5	הקדמה
6	רשימת ספרי האוסף "דָּרְךְ-מְצוּתִיךְ"
9	סעודת ליל הברית (ברית יצחק) - מקורות ודינים
17	שלבי המילה - מההלכה למעשה
33	הכיבודים בברית מילה - ביאור ורשימה לפי סדר מהלך הברית
37	גלריה

## קטעים ממכתבי ברכה

### שהתקבלו לספר בן בא לנו

במיוחד יש להצביע על הדבר הנפלא בכך שקיבץ והכליל בספרו את מנהגי כל שבטי ישראל (הגה"ח טוביה בלוי שליט"א, רב קהילת חב"ד בנוה יעקב, ירושלים).

סדר המילה התפילות והבקשות אחת לאחת, ועוד ענינים מעיני המילה כיד ה' הטובה עליו, וכתב וסידר הכל בטוב טעם ודעת (...) בלשון השוה לכל הרה"ג יצחק יוסף שליט"א, הראשון לציון הרב הראשי לישראל.

ושמחתי כמוהל לראות את החיבור היקר והחשוב על מצות ברית המילה בשם "בן בא לנו" (הרה"ג פנחס כהן שליט"א, רב העיר נתיבות).

הרחיב וביאר את מעשה המילה לפרטיה, כמנהגי המוהלים השונים וכמנהגי העדות השונות (הרה"ג שלמה מחפוד שליט"א, אב"ד בד"ץ יורה דעה, רב ודמו"צ שכונת נוה החיעזר ושיכון ו', בני ברק).

פירט כל עניניה בטוב טעם ודעת, על כל המהלך של עריכת הברית והברכות, ואמירת הפסוקים כנהוג, את הכל ביאר והטעים בטעמים טובים... וציין מקורותיו (הראש"ל והרב הראשי לירושלים הרה"ג שלמה משה עמאר שליט"א).

ויש בחיבור זה להוסיף ידיעות חשובות הנצרכות לכל אדם ובפרט למוהלים המתעסקים במלאכת (הרה"ג מרדכי ששון שליט"א, מפקח ארצי על המוהלים מטעם משרד הדתות והבריאות).

## הקדמה

בשנת תשע"ז זכינו להוציא לאור את ספרנו **בן בא לנו** (176 עמודים) בענין מצות ברית מילה, ביאור מעשה המילה וסדר הברית.

כהמשך יצא לאור בשנת תשפ"א ספרנו **בית שער למצוות** (124 עמודים) בענין ההדרגה בין מצוות התורה ובפרט ביחס שבין מצות ברית המילה שעליה נאמר שהיא גדולה משאר מצות עשה (טוש"ע יורה דעה סימן רס) למצות תלמוד תורה.

בקונטרס קצר זה שמחים אנו להגיש לפניכם **הוספות לספר בן בא לנו** מאמרים בענין ברית יצחק, שלבי המילה, והכיבודים השונים בברית מילה.

בתפילה שלא תצא תקלה מתחת ידינו ושאמשיך למול את ילדי ישראל בהידור ובשמחה.

# רשימת ספרי האוסף

## "דֶרֶךְ־מִצְוֹתֶיךָ"

### COLLECTION DEREKH MITSVOTEKHA

יוצא לאור לזיכוי הרבים ע"י הוצאת בקיש  
מכון הדיין ר' ישעיה בקיש זצ"ל

עורך אחראי: ר' אליהו בקיש שליט"א

\*\*\*

Livres en hébreu / בעברית		
268 עמ'	המאור שבה - שאלות ותשובות בהלכות הנפוצות, ללימוד יומי <i>Questions et réponses halakhiques pour une étude quotidienne. (hébreu)</i>	ר' חלקיהו ישראל קרמר (2022/ תשפ"ב)
140 עמ'	בית שער למצוות - בענין ההדרגה בין מצוות התורה <i>Sur les mitzvot : Certains commandements sont-ils plus importants que d'autres ? (hébreu)</i>	ר' אליהו בקיש (תשפ"ב) (2021/)
92 עמ'	רעים אהובים - חידושים וביאורים בעניני חופה קידושין ועדות- אבן העזר חו"מ <i>Sur le mariage et la cacheroute des témoins (hébreu)</i>	ר' רחמים מושיאב תשע"ט) (2019/)
40 עמ'	גדרי יחוד - חידושים וביאורים בעניני יחוד אבה"ע ס' כ"ב <i>Sur le sujet du yi'houd / isolement (hébreu)</i>	ר' רחמים מושיאב תשע"ח) (2018/)
176 עמ'	בן בא לנו - מצות ברית מילה ביאור מעשה המילה וסדר הברית <i>Sur la Mitsva de la circoncision (hébreu)</i>	ר' אליהו בקיש תשע"ז) (2017/)

Livres en Français / בצרפתית		
Eliyahou Bakis (2024)	<i>Lois de la pureté familiale. La Couronne de son mari, Eliyahou Bakis. 3e édition revue et augmentée.</i> <b>עטרת בעלה... בענין חשיבות טהרת המשפחה והליכותיה - מהדורה חדשה עם הוספות</b>	128 p.
Eliyahou Bakis (2024)	<i>Veillez à l'honneur du Chabbat. Traduction française du chapitre 242 de Michna Béroura Suivi de Programme annuel d'étude du Michna béroura.</i> <b>משנה ברורה - תרגום סימן רמב לצרפתית</b>	42 p.
R'Hillel Bakis (2021)	<i>Inventaire des mesures et monnaies du Tanakh et du Talmud. Equivalents modernes. Histoire. Halakha...</i> <b>ומדתם - מידות ומטבעות נפוצות בתנ"ך ובתלמוד עם השוואות לימינו</b>	482 p.
Eliyahou Bakis (2021)	<i>La Couronne de son mari - Lois de la pureté familiale.</i> <b>עטרת בעלה - הלכות טהרת המשפחה, ודברי חיזוק על רקע סגירת המקוואות בתקופת הקורונה</b>	125 p.
Eliyahou Bakis (2018)	<i>Références halakhiques récentes présentées dans le style du Michna Béroura. 2ème édition revue et augmentée (1ère éd. 2015, 24 p.)</i> <b>המשך מפעל החפץ חיים - ביאור שאר חלקי השו"ע במתכונת המשנה ברורה (מחקר)</b>	76 p.



## סעודת ליל הברית (ברית יצחק) מקורות ודינים

### מקורות סדר הלימוד והסעודה

ענין הברית יצחק מוזכר בזוהר הקדוש<sup>1</sup> וז"ל: בההוא ליליא כנש ההוא גברא כל אינון רחימוי וכל ההוא ליליא אשתדלו באורייתא ולא הווה מאן דנאים...<sup>2</sup>

ויש נוהגים אף לעשות סעודת "ברית יצחק" (הנקרא כך על שם יצחק אבינו, שהיה הראשון שנימול בגיל שמונת ימים).

כתוב במדרש תנחומא<sup>3</sup> וז"ל: בא וראה כמה ישראל מחבבין את המצוות שהן מוציאינן יציאות הרבה כדי לחבב את המצוה, אמר לו הקב"ה אף אני מוסיף לכם שמחה, שנאמר ויספו עניים בה' שמחה וכו', ומכאן נהגו אור שמיני שעושיין משתה ושמחה.

כתב במחזור ויטרי<sup>4</sup> וז"ל: מנהג אבותינו תורה היא, ויאחזו בה צדיק דרכו: אור שמיני<sup>5</sup>, בעל ברית עושה סעודה ומשתה לכבוד המצוה.

ובספר זכר דוד<sup>6</sup> בשם מעבר יבוק כתב שיש ג"כ לשמוח ולהרבות באכילה, וגם לומר דברי שירות ותשבחות כליל מילת התינוק, ובפרט משקיעת החמה ועד חצות הלילה.

<sup>1</sup> בראשית פ' לך דף צג עמ' ב.

<sup>2</sup> פירוש: כלילה זה כנס האדם את כל אוהביו, וכל הלילה ילמדו תורה, ולא יהיה מי שישן.

<sup>3</sup> ריש פרשת תזריע על הפסוק "וביום השמיני ימול בשר ערלתו".

<sup>4</sup> סימן תקן.

<sup>5</sup> פירוש אור ליום השמיני, הלילה שבין היום השביעי לשמיני.

<sup>6</sup> מאמר א פרק ל.

והדגול מרכבה<sup>7</sup> הביא מקור לכך שעושים סעודה בליל המילה, ממה שאמרו בגמ' (ב"ק פ.) לבי ישוע הבן, ופי' שם התוס' בשם ר"ת שהיו עושים סעודה על שם שנושע ממעי אמו. וכתב הדגמ"ר שנראה שהיו רגילים לעשות סעודה זו בלילה שלפני המילה, לסמוך סעודה זו למצות המילה. וזהו מה שאמרו חז"ל (סנהדרין לב:) אור הנר בברור חיל משתה שם, היינו נרות שהיו דולקים בליל שקודם המילה למשתה זה.

וז"ל שו"ת דברי יציב (יו"ד ס' קס): מנהג ישראל תורה לעשות סעודה בליל המילה, וקורים לזה סעודת זואכ נאכט, והובא ג"כ בש"ך (יו"ד קעח, ו) ... יצא לנו טעם נכון למנהג... שלא רק מחמת שמחה על העתיד שיעשה ברית מילה, אלא גם על זה שמקיים עכשיו המצוה בהתעסקות והכנת צרכי מילה ודו"ק. ולכן גם יתר העם מתאספין לשמוח אתו בסעודה, כיון שהחיוב מוטל על כל ישראל, על כן כולם באים לראות ולהתעניין אם לא חסר איזה דבר לצורך המילה. ובס' קסא הוסיף והוא שמירה ממזיקין שמתאמצים למנוע את קיום המצוה בזמן...

וז"ל הנחלת שבעה: לבי אומר לי פשוט דמנהג אשכנז שנוהגין לעשות סעודה בלילה שלפני המילה, מאחר שזריזין מקדימין, לכך תכף בתחילת ליל שמיני מתחילין לשמוח. וכע"ז כתב בספר חותם קודש (ס' ט אות יא) דלכך דוקא במצות מילה עושין סעודה אף קודם קיום המצוה, משום חביבות מצות המילה.

<sup>7</sup> בהגהותיו יו"ד ס' קעח, ג

## הוספות לספר בן בא לנו טעמי עריכת הלימוד והסעודה

### טעם סדר הלימוד :

מנהג הספרדים לערוך בליל הברית סדר לימוד של זוהר ומשניות עם סעודה לכבוד המצוה ומעלתו גדולה לשמירת התינוק<sup>8</sup> מפני המזיקים ומן הראוי להביא עשרה אנשים ללימוד זה<sup>9</sup>.

קבעו בליל זה סדר לימוד מיוחד (קוראים קריאת שמע ואומרים שירות ותשבחות וספר תהלים. ונכון לומר אחר חצות פיטום הקטורת<sup>10</sup>) לשמירת הילד.

בלילה שלפני הברית התינוק זקוק לשמירה יתירה<sup>11</sup> ולכן נוהגים להיות ערים לפחות עד חצות ולעסוק בתורה.

וכ"כ בספר מטה משה (מילה פרק ד) ובספר זכר דוד (מאמר א פ"ל) שהשטן וגירי דיליה מתקנאים מאד במצות המילה ובתינוק כיון שע"י המילה נעשית כריתה וחיתוך לס"מ וכוחות הס"א.

### טעם הסעודה :

באוצר הברית (ג, ז) כתב וז"ל : טעם סעודה זו הוא כדי להרבות בכבוד המצוה העומדת להתקיים למחר. ויש שנהגו שאין עושים סעודה ממש, אלא שנכנסים לטעום פירות ומיני תרגימא ע"כ.

<sup>8</sup> וכן ליולדת, ע"פ ברכות נד : שהיולדת צריכה שימור מן המזיקים. וכתב בספר ארץ חיים (למהר"ח סתהון ס' רסה, יב) דלפיכך נהגו בארץ ישראל שיהיו אנשים נעורים כל שמונת הימים בבית שהיולדת נמצאת שם ויעסקו בתורה.

<sup>9</sup> תורת הברית.

<sup>10</sup> תורת הברית עמ קעו : כמבואר בשל"ה (דף ריב עמ' ב) בשם האר"י שלא אומרים פ"ה לפני חצות.

<sup>11</sup> זוכר הברית ג, יג בשם מטה משה והשל"ה.

וכעין זה כתב הנחלת שבעה (הובא לעיל) שהטעם הוא משום חביבות מצות המילה.

על פי המבואר לעיל בטעם הלימוד בליל זה, אולי אפשר להוסיף בס"ד שמטעם זה עורכים ג"כ סעודה ושירים בליל הלימוד כדי לבלבל את השטן<sup>12</sup> שלא יחשב עריכת הלימוד כמעמד קדוש לשמירת התינוק והיולדת אלא כסעודת רעים שאוכלים ושמחים.

### האם חייבים לערוך סעודת ליל הברית בפת?

יש נוהגים לעשות שמחה וסעודה בלילה זה בפת או יין ופירות או מזונות ומיני מתיקה.

וז"ל הילקו"י: אין חובה לעשות סעודה בליל הברית עם נטילת ידים ופת, אלא אפשר ע"י טעימת מיני תרגימא בלבד.

כתב באוצר הברית (ס' ז) בשם המפרשים (ארץ חיים ושולחן גבוה) שמנהג ירושלים לעטר את השולחן במיני פירות ולאכלם. וכ"כ בספר ויקרא אברהם שכך מנהג ארץ ישראל.

גם בספר נתיבי עם (רסה, יב) דהמנהג לאכול רק סעודה קלה.

אמנם הגאון רבי כלפון משה הכהן בספרו ברית כהונה (יו"ד מערכת מ' אות יב) כתב שיש שנהגו גם ליתן פת לאורחים בסעודה זו.

<sup>12</sup> מושג זה מבואר בפירושו בגמ' ר"ה (טז. :): למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין? כדי לערוב השטן. ובענין מצוות המילה, ראה מ"ש בספרי בן בא לנו בשם ספר משלחן אבותינו (מנהגי מרוקו, עמ' 471) שיש ענין חשוב להלביש התינוק בבגד לבן ארוך כבת, והוא כדי לבלבל את השטן.

## האם הסעודה נחשבת לסעודת מצוה ?

קיימת מחלוקת אם סעודת ליל הברית נחשבת לסעודת מצווה :

### הסוברים דהוה סעודת מצוה :

ראה במגן אברהם (הלכות סוכה סימן תרמ סקי"ג) בשם הנחלת שבעה (סימן יב בהשמטות אות א) שסעודה זו נחשבת לסעודת מצוה (וע' בהמשך שהמג"א חלק עליו). גם באליה רבה (הל' ט' באב ס' תקנא סקכ"ו), ובדרך פיקודיך<sup>13</sup> (ג"כ בשם הנחלת שבעה), ובנוה שלום (חזן, דיני מילה אות כה) כתוב דחשיב סעודת מצוה. וז"ל ספר תורת הברית: מנהג הספרדים לערוך סעודה בליל המילה, ויש אומרים שסעודה זו נחשבת כסעודת מצוה, וכן העיקר לדינא. והמנהג כיום שאין עושים סעודה בפת בליל המילה, אלא מקיימיו אותה במיני מזונות ומיני תרגימא.

ובטעמם נראה ע"פ מ"ש ר"י הגוזר (בספר כללי המילה) מפני חביבות וכבוד מצות המילה וא"כ כשם שסעודת המילה היא סעודת מצוה, כן סעודת ליל המילה נחשבת לסעודת מצוה. ובספר דגמ"ר (יו"ד קעח) למד כן מהגמ' (ב"ק פ.) דנהגו בסעודה בליל ישוע הבן.

**החולקים והנפק"מ: האם מותר לאכול בשר בסעודה זו בין ר"ח אב לט' באב ?**

המהרי"ק (שורש קעח) כתב שאין סעודה זו נחשבת לסעודת מצוה, והסכים עמו המגן אברהם (הנ"ל) והאחרונים בשם שו"ת מהר"י ברונא (ס' קנב), דרק סעודה שעושים אחר המילה הוא סעודת מצוה.

<sup>13</sup> מ"ע ב חלק המעשה אות כז.

ו"ל שו"ת מהר"י ברונא (ס' קנב): מעשה ואירע מילה בערב ט' באב והעידו בפני שאכלו בשר בבוקר ולא בלילה שלפניו, וכן עשו מעשה בוורצ'בורג ובגרנינשפורק עכ"ל. ומוכח מזה דלא הוה סעודת מצוה.

וכן כתב בהדיא בחוות יאיר (ס' ע) ובשיירי כנסת הגדולה (חאו"ח ס' תקנא הגב"י אות לג). וכן דעת הגאון יעב"ץ בספרו מגדל עוז (בריכה העליונה אות יג) שסעודה זו אינה אלא מנהג ולא סעודת מצוה. וכ"כ הגר"ח פלאג"י בשו"ת חיים ביד (ס' קכה סקס"ו) ובספרו מועד לכל חי (ס' י אות ב). וכ"כ בחזון עובדיה (ארבע תעניות עמ' קצז). ובילקו"י כתב שאין הסעודה נחשבת לסעודת מצוה, ולכן אחר ראש חודש אב אסור לאכול בשר בסעודת ליל הברית.

ובס' אוצר הברית (ג, ז) כתב שאם הברית הוא בימים שבין ראש חודש אב עד תשעה באב, יש הסוברים דמותר לאכול בסעודה זו בשר ויין, ויש אומרים דמותר רק באחד מהם (או בשר או יין), ויש אוסרים לגמרי בשר ויין.

ויש שהחמירו בשבוע שחל בו ט' באב אף אם נחשיב סעודה זו למצווה דנהגו כל ישראל לא לאכול בשר, ולא דמי ליחיד שמחמיר לא לאכול בשר, דהכא שרינן ליה (נוה שלום חזן, דיני מילה אות כה).

### מנהגי ליל הברית.

■ נוהגים שבאים תינוקות של בית רבן למקום שנמצא שם התינוק וקוראים קריאת שמע ופסוקי שמירה ומחלקים להם מיני

מגדנות... ואין לבטל שום מנהג...<sup>14</sup> ואין ענין שיהיו עשרה ילדים כיון שקטן ממילא לא מצטרף למנין<sup>15</sup>.

מה טוב שיהיו נוכחים תלמידי חכמים בלילה זה וישיחו בדברי תורה ובסיפורי צדיקים.

שירה וניגון: נוהגים לשיר ולנגן לכבוד מצות מילה ואליהו הנביא מלאך הברית בליל הברית. ויש להקפיד שתהא שמחה זו שמחה של מצוה על טהרת הקודש<sup>16</sup>.

כלי זמר: בליל שמיני בכל מקום מנגיין ומשחקין שם<sup>17</sup>.

עורך הסעודה: יש נוהגים שהסנדק עורך הסעודה מאחר שהוא מסייע במעשה המילה, יש לו חלק בסעודה זו הנעשית לכבוד המצוה<sup>18</sup>.

מקום עריכת הלימוד: ראוי ללמוד בליל זה במקום שנמצאים היולדת והתינוק<sup>19</sup>. וכתב במגדל עוז<sup>20</sup> וז"ל: נוהגים בא"י להיות נעורים אצל התינוק. ובמקום שאפשר ראוי שהתינוק ישהה בחדר שבו לומדים, ואפילו לזמן קצר (זבחי צדק יו"ד קעט סקכ"ו).

כמה אנשים יצטרפו ללימוד? כתב בספר זכר דוד<sup>21</sup> שראוי לכנס ללימוד זה עשרה אנשים והפוחת אל יפחת משנים, והיכא דא"א, ילמד אחד בטהרה.

<sup>14</sup> כ"כ בספר זוכר הברית (ג, יד).

<sup>15</sup> בשם הגר"י אדלשטיין ע"ה בברית אפרים עמ' שנו.

<sup>16</sup> כ"כ מהר"ח פלאגי בתוכחות חיים על התורה (בראשית עמ' עב)

<sup>17</sup> אורחות חיים (הל' מילה).

<sup>18</sup> מחזור ויטרי ס' תקן ובספר כללי המילה לר"י הגוזר.

<sup>19</sup> ובספר מילה שלמה עמ' תר בשם ברית ישראל פ"ד כתב שצריך לשים לב שהיולדת תהיה רגועה, שאם היא נרגשת מדי עלול הדבר להשפיע על הזנת התינוק ובריאותו. כמו"כ ראוי שתימנע מאכילת מאכלים הגורמים קשיי עיכול, דבר העלול לגרום לדחיית הברית או שהתינוק לא יהי רגוע. ואפשר להוסיף שחוץ מטעמים אלו היולדת בעצמה צריכה לנוח אחרי הלידה ולפני הברית.

<sup>20</sup> בריכה העליונה אות יג.

<sup>21</sup> מאמר א פרק ל.

- יש נוהגים שהאב ילבש בגדי שבת<sup>22</sup>.
- מדליקים נרות רבים בשעת סדר הלימוד (של"ה במסכת חולין. ויש שמדליקים לכבוד אליהו הנביא).
- יש נוהגים שהיולדת תברך ברכת הגומל ערב המילה כשמתקבצים מנין ל"ברית יצחק"<sup>23</sup>.

### בביבליוגרפיה

- בגדי קודש - הלכות מילה עמ' ריב- הרב שמעון דרור שליט"א.
- ילקוט יוסף שובע שמחות ח"ב עמ' ח-ט הראשון לציון הרב יצחק יוסף שליט"א.
- מילה שלמה עמ' תקצט-תר - הרב שלמה שוחט שליט"א.
- צורבא מרבנן ח"ה עמ' 421-422 - מכוון צורבא מרבנן.
- תורת הברית עמ' קעב-קעח - הרב מרדכי ששון שליט"א.

<sup>22</sup> מאמר מרדכי (ס' תצג).

<sup>23</sup> מנהג זה מוזכר בכתבי הגרע"י. והעיר תלמידו הגר"י נקי שליט"א שלכאורה לא שייך לברך ברכת הגומל כשעדיין לא יצאה מכלל סכנה. ומסיבה זו מותר לה לאכול ביום הכיפורים מיום רביעי ללידתה ועד ליום שביעי כולל אם אמרה "צריכה אני" (כמבואר בסי' תקיז, ד וסי' של, ד). ולפי זה היא היית צריכה לברך רק לאחר שבעה ימים.

## שלבי המילה - מההלכה למעשה

תהליך המילה מתחלק בעיקר לארבע שלבים: חיתוך, פריעה, מציצה, וחבישה. אמנם רוב המוהלים מוסיפים שלבים אחרים (מהם הכרחיים ומהם מטעמי בטיחות או נוחות). ולמעשה הרבה מוהלים מבצעים סדר הכולל שבעה שלבים: הפרדת עור הפריעה מהעטרה, תפיסה, הכנסת המגן, חיתוך, פריעה, מציצה, וחבישה. להלן בעז"ה נתמקד בכל אחד משלבי המילה.

### מקורות בענין שלבי המילה.

**במשנה** (שבת קלג.) מבוארים ארבעה שלבי המילה: "עושין כל צרכי מילה בשבת מוהלין ופורעין ומוצצין ונותנים עליה איספלנית". והיינו כריתת הערלה, קריעת עור הפריעה, שאיבת הדם ממקום החתך וחבישה.

**ובמשנה אחרת** (שבת קלז:) נכתבו רק שני שלבים (מילה ופריעה) המעכבים את כשרות המילה: "מל ולא פרע את המילה כאילו לא מל". ומכאן דשלבי מציצה והחבישה אינם מעכבים<sup>24</sup>.

למרות זאת הדבר פשוט שאין היתר להשמיט שלב המציצה כמ"ש (שו"ע יו"ד רסד, ג ע"פ גמ' שבת קלג:) שכל מוהל שאינו מוצץ מעבירים אותו מַמלכתו. ובדיעבד אם מתבאר שדלגו על שלב המציצה, המילה כשרה.

ובענין החבישה, אין חובה הלכתית לחבוש ואם המוהל עצר את הדם ללא חבישה (כגון בעזרת אבקת עוצרת דימום ולחיצה על

<sup>24</sup> וטעם הדבר משום שהם עניני רפואה ולא הלכה. ואע"פ שיש מחלוקת בנושא המציצה אם היא רק רפואה או גם חלק מהמצוה (וכמה נפק"מ לזה כגון אם מותר למצוץ בלילה או ע"י גוי, אם חוזר בשבת על ציצין שאינם מעכבים אחרי שפירש מהפריעה ועדיין לא מצץ...), למעשה רק אודות הפריעה נאמר שאם לא עשאה, כאילו לא מל ולא גבי המציצה.

מקום החתך עם גזה - וכך ראיתי בפועל שעשה מוהל אחד), או שאינו-יהודי חבש או שחבשו בלילה, אינו מעכב כלל.

למעשה הרמב"ם (מילה ב, ב הובא בטור) כתב ארבע שלבים הנ"ל.

**הטור** (יו"ד סי' רסד, ג) הביא לשון הרמב"ם, והבית יוסף כתב שמקורו במשנה שבת קלז: אמנם לא הזכיר כלל המשנה בשבת קלג, וצ"ע על מרן הב"י כיון שבמשנה הזאת (קלג). כל ארבעת השלבים מוזכרים, ובנוסף לזה שקדמה לחברתה. וראיתי שהגר"א ציין מקור זה (כמובן מד"ה שלו) והבאר הגולה ציין לשתי משניות. ועל כל פנים על הב"י צ"ע. ואולי רצה להביא מקור המציין רק השלבים שמעכבים את כשרות המילה [וכך שמעתי אח"כ מהגר"ש מחפוד שליט"א ומהגר"י נקי שליט"א].

כעת נסביר ביתר הרחבה את שבעת שלבי המילה.

### שלב א' מחט ההפרדה או "מפריד".

המפריד הוא כלי ממתכת הדומה לעיפרון בעל ראש מעוגל (בלי עוקץ). המצאת המפריד כבר הוזכרה בשו"ת שערי צדק (חלק ג' שער ה' סימן ו') בשם רב האי גאון.

### תפקידי המפריד.

העיקרי ויותר מצוי שבהם: להפריד עור הפריעה מהגיד. פעולה זו תסייע לשלב הפריעה (ללא הפרדה הפריעה דבוקה לעטרה ויצטרך המוהל "לקלף" את עור הפריעה מהעטרה).

משתמשים במפריד לפעמים גם לצרכים אחרים כגון:

א. מניעת משיכת העטרה עם הפריעה הדבוקה אליה לתוך המגן (הרב יחזקאל קיין שליט"א באוצרות הברית גיליון א' תמוז תש"פ, עמ' ז').

ב. "שליפת עור הפריעה המיותר מתחת לחבישה ללא צורך לפתוח מחדש וע"י כך למנוע דימום מיותר בשעה שגוזר את עור הפריעה" (מילה שלמה עמ' צו).

ג. הכנסת המפריד (בזהירות) לנקבים שבגיד לצורך "בדיקת מציאות" (במצב לא ברור שנמצאים כמה נקבים, כגון בחשש של היפוספדיאס).

אופן ביצוע ההפרדה. מכניסים המחט (למעלה באמצע) דרך נקב הערלה (ולא לנקב השתן) בין הגיד לעור שמכסה אותו (לפני הברית העטרה מכוסה ע"י עורות הערלה והפריעה) ומסובבים מצד לצד (לא סיבוב שלם - שלא לפגוע בפרנולום ובכלי הדם הנמצאים בצד התחתון של אבר).

פעולה זו אינה חיוב הלכתי אלא שעל ידה יהיה יותר קל למוהל לתפוס את עור הפריעה לאחר החיתוך ומלאכתו תיעשה יותר בזריזות (כמובן שיש בזה יתרון גדול לתינוק ולמוהל).

האם כל המוהלים משתמשים במפריד ? בימינו הרבה - אם לא רוב - המוהלים מבצעים הפרדה במפריד. ישנם מוהלים שנהגו להפריד העורות ביד, ויש מוהלים שלא מפרידים כלל (ואחרי החיתוך מקלפים כל עור הפריעה). נציין שיש מוהלים שחששו ביותר בשימוש המפריד שמא, אחרי ההפרדה, יחתוך ביחד עור הערלה וכל עור הפריעה ויבטל בזה מצות פריעה. אמנם על פי רוב אחרי שימוש במפריד נשאר מעור הפריעה (ואם קיימות דעות שצריך לקיים מצות הפריעה בכל עור הפריעה ולא רק במה שנשאר, לפי שיטתם אין הכי נמי שיש בעיה בשימוש המחט).

### שלב ב' התפיסה.

כתב בספר אות שלום: "הגם כי לא נוכל לצייר כל כך בכתב בלתי מראית העין, אך אכתוב כל מה דאפשר להועיל, בעזרת השם יתברך, לזולתי" עכ"ל. ואנו נלך בדרכו ונקדים להסביר בקצרה את מבני הגיד (מבחוץ) ובמיוחד:

- מהי הערלה שצריכים לחתוך (בקצרה<sup>25</sup>),
- חשיבות ענין התפיסה.

עור הגיד מתחיל מהבטן וממשיך לאורך כל הגיד עד העטרה בכלל. העטרה היא הבלוטה שבקצה הגיד, רחוק מהגוף, מנקב השתן עד התחלת הגיד.

הערלה, שהמוהל מסיר, היא החלק מהעור הנ"ל שמכסה את העטרה. יוצא איפה שעד המקום שמתחיל העור לכסות העטרה, אותו עור אינו מוגדר כערלה, ומהמקום שמתחיל העור לכסות העטרה, עור זה הינו עורלה העושה את התינוק ערל.

לפי זה מובן שיש לפעמים קושי להבחין מהו מקום הערלה כיון שעור זה של הערלה הינו ההמשך של עור הגיד ואין שום הבדל ביניהם, ורק מפני שמכסה את העטרה מוגדר כערלה. הבחנת הערלה נעשית על פי צורת העטרה הניכרת מתחת כיסויה.

לאחר זיהוי הערלה, המוהל צריך לתפוס בידו מה שמתכוון לחתוך. התפיסה נעשית ביד שמאל למוהל ימני וביד ימין למוהל שמאלי כך שיוכל כל אחד לבצע השלבים הבאים (הכנסת המגן וחיתוך) ביד החזקה שלו.

ועכ"פ, לפי האמור מובן שאם המוהל לא יתפוס מספיק מעור הערלה (החלק שמכסה העטרה), יכול להיות שישאר הילד ערל. לכן על המוהל לתכנן היטב מראש כמה עור צריך לתפוס (ויש מוהלים המסמנים את מקום התפיסה בלורד רפואי מיוחד).

<sup>25</sup> וראה במ"ש ב"בן בא לנו.

מחשש שלא יתפוס את כל הערלה ההנחיה היא שעדיף לתפוס קצת יותר עור מקצת פחות. אם המוהל חותך מעט יותר מהשיעור הנצרך לא רק שאין שום סכנה לתינוק אלא שעל ידי חוסר של עור הנוצר מתחת לעטרה יתאחו יפה עור הערלה ש"נפל" קרוב לבטן ועור הפריעה. נראה בספר ברית אליהו (עמ' ריז) שפעם היו מעוניינים לחתוך בצמצום משתי סיבות: א. שלא היו משתמשים במגן ולכן פחדו לפגוע בעטרה. ב. לא היו כ"כ מכירים עניני הסטריליזציה ולכן לא רצו לפתוח חתך גדול. כמו כן לא היו להם אמצעים רבים כדי לעצור את הדם בניגוד לימנו. ועכ"פ לפעמים אין שום אפשרות לתפוס יותר משיעור הערלה, כגון בגיד קטן, וחייבים להסתפק בתפיסה מצומצמת. כיון שהצלחת המילה תלויה בשלב התפיסה, בדרך כלל המוהלים מבצעים אותה באיטיות ובריכוז גדול. התפיסה נעשית ביד ולא בכלי חוץ ממקרים מסוימים (מילה שלמה עמ' קט, ור' ברית אברהם הכהן עמ' קפו).

### שלב ג' הכנסת המגן.

נביא כאן בקצרה כמה נקודות בענין שלב הכנסת המגן<sup>26</sup>.

מהות המגן, אופן שימושו ומטרתו. המגן הוא טס של מתכת עם חריץ באמצע. המוהל תוחב המגן (מלמטה למעלה או מלמעלה למטה) על עור הערלה כשממשיך לתפוס העור עם ידו השניה (מוהל ימני תופס ביד שמאל כנ"ל). אז הערלה נמצאת מצד אחד של המגן והעטרה (והמשך הגיד) מצד שני. נמצא שהמגן חוצץ בין מה שצריך לחתוך לבין האבר. מטרת המגן לשמור על אבר הברית שלא יפגע בזמן החיתוך ח"ו. בדרך כלל המוהל יבדוק שוב לפני החיתוך שאכן העטרה נראית מאחורי המגן.

<sup>26</sup> מומלץ לעיין במאמרם של הרבנים ומוהלים שליט"א הרב אביגדור משה מס והרב נתן שכטער שליט"א, וכן במכתב הרב המוהל אליהו בריינדס והרב מרדכי יוסף פנציק שליט"א שפורסמו בגיליון הראשון של אוצרות הברית (תמוז תש"פ).

מגן כשר/אסור: החריץ של מגן כשר צריך להיות רחב קצת (לברית רגילה 1 מ"מ בכל ארכו, ולגיד קטן 0.6 מ"מ) בלי אפשרות לסגירת החריץ. כמה סיבות לצורך בחריץ קצת רחב ובלתי נסגר: שלא לצער התינוק יותר ממה שצריך; שיצא עכ"פ דם ברית; לאפשר הכוונת המגן כפי צורת העטרה [מילה שלמה עמ' צד]. וצריך להדגיש שגם מגן כשר גורם כאב לתינוק [ולכן כתב היעב"ץ "שהבקי אינו צריך לכך ומרויח שאינו גורם צער ומכאוב כ"כ לתינוק כמו ע"י דחיקת הכלי הנ"ל"] אבל למעשה בגלל שהיתרון עולה על החיסרון כיון שיש במגן כדי להגן על התינוק, שימוש הותר ע"י הפוסקים (כמובן שהמוהלים משתדלים לא להשאיר את המגן זמן רב תחוב על העור).

וצריך לדעת שישנם כמה סוגים אסורים כגון מגן עם חריץ צר מאוד (0.1 מ"מ!) או מגן עם אפשרות לסגירת החריץ (השימוש "במגן" זה נוח למוהל ופחות מלחיץ לציבור כיון שאין דם יוצא [הידוק המכשיר גורם מיתת העור התפוס בו והפסקת זרימת הדם] אבל מצער את התינוק הרבה מאוד).

זכות ההורים לשאול את המוהל ואפילו לבקש ממנו לראות הכלים בהם ישתמש.

מילה בלי מגן? המבצע מילה בלי מגן צריך להיזהר לחתוך את כל השיעור הנדרש (כל הערלה) בלי לפגוע בעטרה (לכן ללא מגן החיתוך מימין לשמאל ולא מלמעלה למטה). אע"פ שהדבר מותר ע"פ ההלכה (וכך היו עוד נוהגים בכמה מקומות בדור האחרון, וכן ראיתי גם בזמננו), מובן שהדבר מקשה מאוד על עבודת המוהל. לכן בימינו ניתן לומר שכל המוהלים משתמשים במגן (במקרים נדירים יש שעדיין מבצעים מילה בלי מגן בזהירות גדולה כדי להראות לתלמידים איך היו עושים פעם, אבל דבר זה לא מומלץ לרוב המוהלים).

כתוב במשנה (שבת קלג.) "עושין כל צרכי מילה בשבת: מוהלין..." ופירש רש"י ש"מוהלין" היינו שחותך את הערלה. וכתב הרמב"ם (מילה ב, ב, הובא בטור): כיצד מלין? חותכין את הערלה, כל העור החופה את העטרה עד שתתגלה כל העטרה. וכך פסק בשו"ע (רסד, ג).

מטרת החיתוך היא הסרת כל המוגדר כעור הערלה וגילוי העטרה.

ונכתב החמודי דניאל (הובא בפת"ש יג') שיש מוהלים שחותכים קצת מהערלה ומתקנים על ידי הפריעה וצ"ע מנין להם שמועיל והרי מהשו"ע משמע שצריך לחתוך כל העור. וראה במ"ש ב"בן בא לנו" ביאור מחלוקת החכמת אדם והדברי חיים בענין זה].

אופן החיתוך:

לפני החיתוך מושך המוהל את העור הנתפס בין אצבעותיו לכיוונו. הסכין יעבור בין המגן לאצבעות המוהל בזמן שהוא תופס את הערלה (לא מצד השני של המגן קרוב לבטן התינוק).

חותכים מלמעלה למטה: היינו שבחיתוך המוהל מקרב את הסכין לכיוונו ומרחיקו מהסנדק היושב מולו.

חוד הסכין "על המגן" (היינו צמוד למגן שנוגע בו ממש), דבר שיגרום את נפילת המגן ע"י החיתוך כשעד עכשיו היה נתפס ע"י העור.

באיזה כלי חותכים? (שו"ע רסד, ב):

זה לשון הרמב"ם (מילה ב, א, הובא בטור): ובכל מלין אפילו בצור ובזכוכית ובכל דבר שכורת. ולא ימול בקרומית של קנה מפני הסכנה. ומצוה מן המובחר למול בברזל בין בסכין בין במספריים, ונהגו כל ישראל בסכין.

ומה שכתב שאסור למול בקנה מבואר בגמ' (חולין טז): אמר רב חסדא א"ר יצחק, ואמרי לה במתניתא תנא, חמישה דברים נאמרו בקרומית של קנה: אין שוחטין בה, ואין מלין בה, ואין מחתכין בה בשור, ואין מחצצין בה שינים, ואין מקנחים בה.

ופרש"י (ד"ה ה' דברים): משום דכשדוחקין אותה, קסמים ניתזים ממנה, ואיכא סכנתא במילה שלא תנקוב הגיד ומשוי ליה כרות שפכה.

ומ"ש שמצוה מן המובחר למול בברזל, מבואר טעמו בפרישה (סי' רסד סק"ז) וז"ל: שמעתי טעם ע"פ המדרש שכך הובטח לברזל ביום שנבקע הכובע של ברזל שהיה בראשו של גלית, לפני דוד. וכ"כ בספר שמואל א' (יז, ד-מט). ד וַיֵּצֵא אִישׁ־הַבְּנִים מִמְּחֲנוֹת פְּלִשְׁתִּים גְּלִית שָׁמוּ מִגַּת גְּבֵהוּ שֵׁשׁ אַמּוֹת וְנֹרֶת: ה וְכֹבֵעַ נְחֹשֶׁת עַל־רֹאשׁוֹ וְשָׂרְיוֹן קִשְׁקָשִׁים הוּא לְבוּשׁ וּמִשְׁקַל הַשָּׂרְיוֹן חֲמִשָּׁת־אֲלָפִים שְׁקָלִים נְחֹשֶׁת: מט וַיִּשְׁלַח דָּוִד אֶת־יָדוֹ אֶל־הַפְּלִי וַיִּקַּח מִשָּׁם אֶבֶן וַיִּקְלָע וַיַּךְ אֶת־הַפְּלִשְׁתִּי אֶל־מִצְחוֹ וַתִּטְבַּע הָאֶבֶן בְּמִצְחוֹ וַיִּפֹּל עַל־פָּנָיו אַרְצָה:

והענין הוא שפעם היו מלים בצרור. ומאז שנעשה נס וברזל הכובע של גלית נתרכך כדי שהאבן שדוד קלע יפגע בו (שהוא "כנתנית כבוד" לאבן) האבן הכיר טובה וכיבד את הברזל במצות מילה. [ובס"ד נ"ל להוסיף בזה שלכאורה נראה שלא היה כדאי לאבן להפסיד זכותו במצות מילה (ושחיטה) לדורי דורות בשביל פעם אחת שכיבד אותו הברזל, ואיך הסכים האבן ל"עיסקה" זו? אלא שאפשר לומר שהריגת גלית ע"י דוד הוה כהתחלת קיום מלכות בית דוד וגאולת ישראל ע"י ביאת מלך המשיח שהוא מצאצאי דוד המלך. לכן היה משתלם לאבן למסור חלקו במצות ברית מילה כדי למהר גאולת ישראל ויחוד השם בעולם].

אמנם בשולחן גבוה (ס"ק כב) כתב על טעם הפרישה הנ"ל שדוחק לומר דקודם מעשה דוד לא היה מצוה מן המובחר למול בברזל. ולכן פירש הטעם משום שהברזל חריף ביותר ואינו מכאיב כל כך. וכ"כ בלבוש (יו"ד רסד, ב).

וי"א (בגדי קודש עמ' קה בשם פירוש הש"ך על שמות) שמקודם לא היה לברזל חלק בקדושה לכן לא נזכר סכין בתורה (בעקידה כתוב "מאכלת", דבר החותך ולא סכין; גבי צפורה כתוב שלקחה

צור; וביהושע נאמר "חרבות צורים" [אמנם ראה בלמען בריתו עמ' לד בשם חידושי החת"ס (שבת קלד ד"ה "וראיתי") שפסוק זה ותרגומו הוא המקור למה שמלים בברזל]. אבל ממעשה דוד ניתן לברזל חלק בקדושה שעושים ממנו סכינים של שחיטה ומילה.

נציין עוד שהגר"א (יז) כתב מקור אחר במה שמלים בברזל ע"פ הגמ' (שבת קל. על מ"ש המשנה אמר ר' אליעזר כורתים עצים לעשות פחמין לעשות ברזל): ת"ר במקומו של ר"א היו כורתין עצים לעשות פחמין לעשות ברזל בשבת. ומסביר רש"י: ברזל, לאיזמל של מילה. ומכאן מבואר שהיו מלים בברזל.

האם כל מוהל חייב להחזיק ב' סכינים?

כתב המהרי"ל שטוב שיהיה למוהל ב' איזמלין כיון שלפעמים יצטרך עוד הפעם בסכין וכבר אינו יכול להשתמש בראשון. ולמעשה לא כולם נזהרים לקיים דברי המהרי"ל. ויש שכתבו הטעם ע"פ הרמב"ם הנ"ל (שמצוה מן המובחר למול בברזל בין בסכין בין במספריים) שאולי מטעם שיש למוהלים מספריים, נחשב הדבר שיש להם ב' סכינים. ויש שכתבו טעם אחר שהיו קושרים הסכין בשרשרת לבגד המוהל בצורה שהסכין לא היה נופל [וראה בדרכ"מ רסה, סקי"א; באות שלום סקי"י, בקיצור אות שלום סקי"ב, ובספר למען בריתו בליקוטי ברית עמ' לד.]. והיום כל מוהל יכול להחמיר בזה בקלות ע"י שיחזיק ג"כ סכין חד פעמי.

### שלב ה' הפריעה<sup>27</sup>.

בהמשך המשנה הנ"ל (שבת קלג.) כתוב שאחר חיתוך הערלה עוברים לשלב הפריעה. וז"ל "עושין כל צרכי מילה בשבת: מוהלין ופורעין..."

החיוב ההלכתי של הפריעה שמעכבת כשרות המילה מבואר במשנה (שבת קלז:): וז"ל "מל ולא פרע את המילה כאילו לא מל". [והקשו התוספות (ד"ה מל): למה היה צריך התנא של המשנה להשמיענו דין זה, הרי באותה משנה כתוב שבשר החופה את רוב העטרה מעכב את כשרות המילה (ולא משנה אם בשר הערלה או בשר הפריעה)? ומתריך "הים של שלמה" שבלעדי דברי התנא היה משמע שאם חתך ולא פרע קיים עכ"פ את עיקר המצוה (אלא שיש עיכוב). קמ"ל שמל ולא פרע לא עשה כלום מבחינה הלכתית והילד עדיין ערל.

ובב"ח הביא עוד שתי תשובות לשאלת התוספות: א- שלא בא כאן ללמד דין הנימול אלא שהמל לא קעביד מצוה. ב- שאע"פ שחתך הרבה ונתגלתה רוב העטרה, אפילו הכי צריך פריעה. [ולמעשה כך פסקו הטור והשו"ע (רסד), ג שהביאו את דברי הרמב"ם מילה ב, ב): (...): פורעין את הקרום הרך שלמטה מהעור בציפורן ומחזירו לכאן ולכאן עד שיראה בשר העטרה. ובשו"ע (רסד, ד): מל ולא פרע כאילו לא מל.

אופן ביצוע הפריעה: מעיקר הדין מותר לפרוע במספריים או בכל אופן אחר אלא שלכתחילה יש לפרוע בציפורניים (כשהדבר אפשרי). ולכך מכניס המוהל ציפורן אגודלו הימין בין עור הפריעה לעטרה ואחר כך ציפורן אגודלו השמאלי (צמוד

<sup>27</sup> מומלץ לעיין במאמר "הפריעה כהלכתה" שנכתב ע"י המוהל המומחה הרב יחזקאל קיין שליט"א שפורסם בגיליון הראשון של אוצרות הברית (תמוז תש"פ).

לציפורנו הימני), וקורע עור הפריעה לכל ארכו לכיוון הבטן עד גילוי תחתית חריץ העטרה (מקום תחילת צמיחתו של עור הפריעה). אחר כך הופך את הפריעה ומפשילה משתי הצדדים מתחת לעטרה. אם עדיין העטרה מכוסה צריך "לקלף" עור הפריעה הדבוקה בעטרה עם הציפורן. אם אחרי כל זה נראה למוהל שקיים חשש שעור הפריעה יחזור לכסות העטרה, יחתוך מעור הפריעה במספריים (ויש היום מוהלים שגוזרים את עודף הפריעה מסיבה אסטטית - ביום חול ולא בשבת).

ואודות מ"ש שהפריעה נעשית בשתי ידיים, היא השיטה המצויה ביותר. אמנם בספר שולחן גבוה כתב שמנהג שאלוניקי לתפוס האבר בידו אחת (כשלוחץ על הוריד כדי למנוע יציאת הדם) ופורע אך ורק בציפורן היד השניה. ואין דבר זה מצוי בזמננו.

### שלב ו' המציצה.

בהמשך המשנה הנ"ל (שבת קלג.) כתוב שאחר חיתוך ופריעה עוברים לשלב המציצה. וז"ל "עושין כל צרכי מילה בשבת: מוהלין ופורעין ומוצצין..."

ובגמ' (שבת קלג:) מבואר שטעם המציצה הוא כדי שלא יסתכן התינוק. כמו כן מבואר שמעשה המציצה כ"כ מוכרח שאם מוהל מסרב למצוץ, מעבירים אותו מאומנותו. וז"ל הגמ' אמר רב פפא: האי אומנא דלא מייץ סכנה הוא ועברין ליה. פשיטא! מדקא מחללי עליה שבתא סכנה הוא. מהו דתימא האי דם מיפקד פקיד קמ"ל חבורי מיחבר... וכך פסק הרמב"ם (מילה ב, ב): מוצצין המילה עד שיצא הדם מהמקומות הרחוקים כדי שלא יבא לידי סכנה. וכל מוהל שאינו מוצץ מעבירין אותו. ובשו"ע (רסד, ג) העתיק דבריו.

אופן המציצה: מיד אחרי הפריעה המוהל מוצץ את הדם בחזקה ממקום החתך (לאחר החיתוך העור "נופל" לכיוון הבטן ומקום

החתך נמצא בגיד בין הבטן לעטרה). כדי להוציא את הדם שבטבעו לצאת ע"י החבורה. ומזה מובן שאין להמוהל להסתפק במעשה חיצוני בלבד שרק מניח את פיו על המקום אלא צריך למצוץ בכח (מיותר לציין שעל המוהל לשים לב לא לבלוע דם). יש שנוהגים למצוץ עם קצת יין בפה.

טעמי המציצה: מניעת נפיחות; הוצאת הזוהמה; כיווץ צינורי הדם; הוצאת קרישי דם שיכולים לחסום את נקב השתן; דחיקת העור (הנופל סביב העטרה) בשפתיו (ע' בזה ערוה"ש רסד, כ); ועוד מובא בס' הק' טעם אחר והוא למשוך כח הדין והקליפה.

מציצה בפה או בשפופרת: היות שבמאה שנים האחרונות ועד זמנינו ממש רצו בכמה מקומות לבטל המציצה, הרבו הפוסקים (וגם לפעמים הרופאים) לכתוב בנושא זה (בעידן הקורונה הנושא עלה שוב פעם בשולחן גדולי הפוסקים). אחד הטעמים של המתנגדים למציצה בפה הוא מחשש סכנה לתינוק ולמוהל. אין כוונתנו כאן להרחיב בנושא זה<sup>28</sup>, אבל נכתוב כאן המסקנות: כשאין סיבה לשנות המנהג המקובל (למצוץ בפה), ראוי להמשיך לבצע המציצה בפה. לכן על המוהל להודיע להורים שמתכוון למצוץ בפה [גם במידה שההורים מסכימים למציצה בפה, לאור טביעות משפטיות נגד מוהלים, יתכן שכדאי שהמוהל יחתים אותם על הסכמתם למציצה בפה (כדרך שעושים בבתי חולים להגן על צוות הרפואי). למעשה בשנת 2012 השלטונות בניו יורק הנהיגו ענין החתמת ההורים להסכמתם למציצה בפה אלא שהחלטה זו בוטלה בשנת 2015. מצדו המוהל יתחייב להורים שלא ימול כלל אם יתבאר שיש לו פצעים פתוחים (בפה או בידיים) או שידוע שיש לו מחלה מדבקת או דלקות. ואם מצבו יתאפשר לו למול, יתחייב להקפיד על נקיות וחיטוי הפה (כגון

<sup>28</sup> מומלץ לעיין במאמר הרב ד"ר מרדכי הלפרין "מסורת המציצה – שדה קרב רפואי במלחמת תרבות" שפורסם באסיא בשנת תשס"ז.

עם מי פה המכיל ליסתרין וכדו'), הידיים, ועל הסטריליזציה של הכלים].

במידה שההורים מתנגדים למציצה בפה או בכל חשש סכנה יוכל המוהל למצוץ ע"י הפסק כלי (כגון שפופרת זכוכית סטרילית), והכל לפי הענין. וז"ל הרה"ג יוסף שרעבי שליט"א [מורה ובוחר בוועדה לפיקוח על המוהלים מטעם הרבנות הראשית לישראל, בספרו זאת בריתי עמ' 92]: "מסקנא דמילתא, דראוי דלא לשנות מנהג ישראל מדורי דורות לקיים את המציצה בפה דוקא, ומ"מ לאור הנסיבות שהזמן גרמן (ובפרט מחשש המחלה הידועה ל"ע) המיקל במקרים הנראים לו לעשות את המציצה ע"י שפופרת יש לו על מי לסמוך ובלבד שיהא בקי במציצה זו" [וכן כתוב בשם הרבי מילובוויטש זצ"ל, בקובץ מנהגי חב"ד בעניני ברית מילה (עמ' 26) שבמקום הכרחי (שבאם יעשו בפה יעבירו אותם), יש לעשות מציצה ע"י זכוכית].

### שלב ז' החבישה.

בהמשך המשנה הנ"ל (שבת קלג.) כתוב שאחר חיתוך פריעה ומציצה עוברים לשלב חבישת מקום החתך. וז"ל "עושיין כל צרכי מילה בשבת: מוהלין ופורעין ומוצצין ונותנים עליה איספלנית"...

ובגמ' (שבת קלד.) מבואר אופן הכנת התחבושת בזמנם: אמר אביי אמרה לי אַם האי חלוק דינוקא לְפִנְיָה לְסִיטְרָא לעילאי, (יש לקפל שפת האריג של הכיס לצד חוץ), דילמא מִיְדִבְקִי גְרָדָא מיניה, (שמא החוטים המצויים בשפת האריג ידבקו למכה), ואתי לידי כרות שפכה, (כשיריד הכיס, ימשכו גם החוטים הדבוקים ויפצע הגיד). אימיה דאביי עבדא כיסתא לפלאגא, (תפרה כיס בצד הפנימי של החלוק באופן ששפת האריג של החלוק היה מוסתר ע"י הכיס). אמר אביי האי ינוקא דלית ליה חלוק, ליתי בליתא דאית ליה שיפתא וליכרכיה לשפתיה לתתאי ועייף ליה לעילאי (יקח בגד שחוק שמתהדק היטב בבשר ויכרוך את הבד על הגיד)

באופן שהשפה יהא בגיד מתחת לעטרה, והצד החלק יהיה בעטרה למעלה. ויקפל את הצד החלק (שכרך בו את העטרה) כלפי חוץ, כדי שאם יהיו שם נימים בבו, לא ידבקו במכה [נראה בענין זה בספר ברית אברהם הכהן בשם הרופאים שחוט הנדבק למכה יכול לגרום זיהום]. העולה מכל הנ"ל שצריך לחבוש עם מוצרים איכותיים שלא יגרמו נזק לתינוק.

אע"פ שענין החבישה הוא רפואי ולא הלכתי, שלב זה הוזכר בשו"ע (רסד, ג): ואחר שמוצץ נותן עליה אספלנית או רטייה וכיוצא בו.

תפקידי התחבושת: עצירת הדם, מניעת זיהום, ריפוי הפצע, הפחתת הכאב, מניעת כיסוי העטרה מחדש, התאחות עור הפריעה ועור האבר [ע' אוצר הברית ח"ג עמ' שכב, ומילה שלמה עמ' קכד].

צורת החבישה: מומלץ לחבוש בהידוק הנכון כאשר הסיכובים הראשונים סביב לחתך נעשים בליפוץ אלכסוני כשהתחבושת יושבת תחת חוט הסובב, בלי לעלות על העטרה. בצורה זו אין התחבושת נופלת, הציצין מצטמקים ובלים מאליהם, העטרה מגולה והרפוי מושלם (תורת הברית עמ' רסג).

לאחר המציצה ישנם מוהלים שחובשים מיד עם תחבושת זמנית (עם או בלי חומרי עצירת הדם) שיורידו בתום מעמד הברית (דקות ספורות לאחר החיתוך). ויש לזה יתרונות: א. הידוק חזק של התחבושת הזמנית ללא חשש סכנה מכיון שלא משהים אותה זמן רב על התינוק. ב. חבישה מהירה (גם על חשבון דיוק ויפוי החבישה מכיון שהיא זמנית). ג. ובעיקר: הורדת התחבושת סמוך לברית מאפשרת בדיקת כשרות המילה בצורה יסודית וללא לחץ הציבור.

למחרת הברית, האם ההורים צריכים להוריד התחבושת? זה תלוי במוהל ובסוג התחבושת.

יש תחבושות העשויות מבד תווי (כמו חתיכות בגד אלא שעשויות לכך והם סטריליות) שמורידים אותן בערב אחרי הברית או למחרת ועד מועד זה נותנים שמן זית או חומר אחר המונע התדבקות כדי שנוכל להוריד אותה בקלות.

ויש מוהלים שחובשים כשהסיכונים הראשונים סביב לחתך נעשים בליפוף אלכסוני (קיפולים) ובהידוק הנכון. בשיטת הקיפולים בדרך כלל המוהל בעצמו חוזר להוריד התחבושות. ויש מוהלים שמשמשים גם הם בתחבושות "לחץ" אלא שלא עובדים בשיטת הקיפולים ורק מסובכים אותה על האבר ועם הזמן והאמבטיה הראשונה, משתחררת ויורדת וההורים גומרים להוריד אותה.

ויש מוהלים שמשמשים בחומרים העוצרים את הדם. אחרי נתינתם על החתך, חובשים עליהם להגנה בלבד (כיון שכבר נעצר הדם לגמרי). אח"כ ההורים יכולים להוריד אותה בלי עזרת המוהל.



## הכיבודים בברית מילה ביאור ורשימה לפי סדר מהלך הברית

המוהל או איש אחר מטעם המשפחה יכריז בקול את הכיבודים  
הבאים (כל אחד בזמן הנכון):

**קוואטער** [אצל ע"מ וספרדים לא נהוג להכריז] - נוהגים להכריז  
"קוואטער" אבל לא קוראים בשמו.

משמעות המילה "קוואטער" (ויש אומרים "געפאטער" או  
"כפאטיר"):

- מלשון קטורת. בספר ברית נתן עמ' לב (בשם ערוך השולחן יו"ד  
סי' רסה ס"ק לה') כתב וז"ל: מאחר שהוקשה מילה לקטורת, לכן  
נקרא מגיש התינוק למילה "קוטר", כפי שאמרו (כריתות ו: ) מה  
לשון קטורת, דבר שקוטר ועולה. ומ"קוטר" בוא"א אחד השתנה  
ל"קוואטער" בשני ואוין.
- מלשון "כבוד טיעהר" דהיינו שכבודו בדלת ובפתח (פסקים  
ותשובות עמ' תר).
- פטר בגרמנית או *father* באנגלית, פירושו "אבא". קוטר,  
געפאטער הוא תרגום למילה "סנדק", בלשון אשכנז. היינו  
שמכיון שהוא בא בשליחות האב להביא את התינוק, ושלוחו של  
אדם כמותו, לכן נקרא "כפאטיר" "כאבא" (ובמשך הזמן  
הלשון השתנה ל"גפטר" או "קוואטר"). (ברית נתן עמ' לב).

**חייקה** [לא נהוג אצל ע"מ וספרדים] - הקוואטער אינו מגיע עד  
הכסא אלא כמה מטרים לפני מפסיק ומביא את התינוק לחייקה  
הראשון והתינוק עובר מחייקה לחייקה עד המכובד האחרון  
שמביא התינוק לידי אבי הבן. מכריזים את שמות המכובדים  
אחד אחרי השני.

בכיבוד החייקות לא נהגו להתעטף בציצית (ספר למען בריתו,  
סי' רסה ס"ק פג' באות לטובה ס"ק רכ').

**בכסא של אליהו** – מכריזים בשמו את הזוכה לקבל את התינוק מאבי הבן ולהניחו על כסא אליהו. אחרי שהניח אותו שם הסתיים הכיבוד. אמנם לפני עזיבת התינוק הנמצא על הכסא, צריך לשים לב שהמוהל משגיח עליו.

**מהכסא** - מכריזים בשמו את הזוכה להרים את הרך הנולד מהכסא, ולהביאו לידי אביו.

**הסנדקאות** - מכריזים בכבוד גדול את שמו של הסנדק, והוא מתקרב ויושב על הכסא.

נוהגים שאחד נעשה בעל ברית לתפוס התינוק בשעת המילה<sup>29</sup>. ובשו"ת נודע ביהודה<sup>30</sup> כתב שבמדינת פולין אין מדקדקים בזה כיון שאין שורש ועיקר בגמרא למעשה הסנדקות ושהכל רק דרש ורמז ולא לעיכוב ולא למנהג קבוע, ע"כ. ועכ"פ יש מקור לזה בתרגום יונתן בן עוזיאל על הפסוק "וַיֵּרָא יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם בְּנֵי שְׁלֹשִׁים גַּם בְּנֵי מְכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה יָלְדוּ עַל־בְּרָכֵי יוֹסֵף" (בראשית נ/כג) שמתרגם "וַיֵּרָא יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם בְּנֵי דָרִין תְּלִיתָאִין אוֹף בְּנֵי מְכִיר בֶּר מְנַשֶּׁה פֶד אֶתְלִידוֹ גְזִירִינוֹן וְרַבִּינוֹן יוֹסֵף". ובפירוש יונתן כתב וז"ל: גזירינון יוסף. יכול להיות שהוא דעתו כי מל אותם על ברכי הסנדק. א"נ י"ל שיוסף היה הסנדק, וזהו "על ברכי יוסף", היו נמולים.

ועוד סמך למנהג זה במדרש שוחר טוב<sup>31</sup>, על הפסוק "כל עצמותי תאמרנה" (תהילים ל"ה) אמר דוד לקב"ה אני משבחך בכל אברי ומקיים בהן המצוות בראשי אני רופפו וקורא בתפלתי

29 מובא בראשונים, ע' אור זרוע (מילה, ס' קז/ה).

30 קמא חיו"ד ס' פ.

31 פר' לה במזמור החזק מגן וצנה.

וכו' ברכיים בהן אני עושה סנדיקוס לילדים בשעת מילה ופריעה לכך נאמר "כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך"<sup>32</sup>.

**אחרי הברית, מכבדים עוד שלשה אנשים** [לא נהוג אצל ע"מ וספרדים]: **מהסנדק, אמירת הברכות ועמידה לברכות.**  
לפי מנהג אשכנז, אחרי שלקחו ממנו את התינוק שוב אינו יושב על הכסא<sup>33</sup>.

**מהסנדק** - מכריזים בשמו את הזוכה להרים את הרך הנולד מכסא הסנדק, ולהביאו לידי המכובד ל"עמידה לברכות".

**עמידה לברכות** - מכריזים בשמו את הזוכה להחזיק בתינוק בזמן הברכות.

**אמירת הברכות** - מכריזים בשמו את הזוכה לברך ברכת "אשר קדש יידיד מבטן" על היין, וקריאת שם הילד (ויש נוהגים לחלק את זה לשני כיבודים).

בסוף הברכות המוהל ייקח בחזרה את התינוק לבדוק את כשרות המילה, להחליף לו תחבושת, ולבדוק שאין בו דימום. לאחר מכן הוא יקרא לקוואטער שיחזיר את התינוק לאמו.

---

32 הובא גם בהג' מימוניות פ"ג/ה, ובילקוט תשכ"ג.  
33 לפי מנהג אשכנז **יוצאי גרמניה** ("יקים") הסנדק, וה"עמידה לברכות" שייכים רק לסנדק (בניגוד למנהג פולין שחילקום לכמה כיבודים). לפי מנהג **עדות המזרח**, קהילות **ספרדים ויוצאי צפון אפריקה** נשאר על הכסא עד אחרי הברית (ומברך את הפונים אליו כשהוא יושב).

## רשימת הכיבודים

ניתן לציין אם יש קרבה משפחתית בין המכובד לתינוק או תואר מסוים, כגון  
 "בסנדקאות מכובד הסבא..", "באמירת הברכות מכובד מרן ראש הישיבה..."

<b>שם ותואר</b>	<b>הכיבודים</b>
<b>לפני הברית</b>	
-לא מכריזים את שמו-	1 קוואטער
	2 בחייקה מכובד
	//
	//
	//
	//
	//
	3 בכסא של אליהו מכובד
	4 מהכסא מכובד
	5 בסנדקאות מכובד
<b>אחרי הברית</b>	
	6 מהסנדק מכובד
	7 בעמידה לברכות מכובד
	8 באמירת הברכות מכובד

## גלריה



עם האדמו"ר  
מקרוטשניף  
ירושלים



ברית עם מסכות  
בעידן הקורונה

ברית בממ"ד  
באשדוד בזמן  
מבצע "שומרי  
החומות"



ברית בירושלים



אליהו בקיש

**b0527669610@gmail.com**

**0527669610**

**www.brit-milah.com**

ISBN 979-10-90638-94-5

---

Legal deposit : NLI Jerusalem, 2024.

***Institut R' Yécha'ya Bakish ZTs"l.***

© *Editions Bakish*. Montpellier (France),  
Jerusalem - Kiryat Ata (Haifa District, Israël)

***editionsbakish1@gmail.com editionsbakish.com***



